‘Betalen voor Afrikaanse natuur leidt niet tot minder armoede’

Reflectie

Het noorden laten betalen voor natuur in het zuiden leidt niet per se tot natuurbehoud. Want de geldstroom beïnvloedt lokale markten voor arbeid en voedsel waardoor er van de aanvankelijk positieve effecten mogelijk weinig overblijft.

Erwin Bulte: ‘Verlies van ecosysteemdiensten betekent vaak minder ontwikkelingsmogelijkheden.’

Erwin Bulte, hoogleraar Ontwikkelingseconomie aan Wageningen University:

‘Tien jaar geleden was de gedachte dat je met geld uit het noorden heel goed natuur in het zuiden kon beschermen – of het nu ging om biodiversiteit, koolstofvastlegging of olifanten – en dat dit zou leiden tot minder armoede in het zuiden. Dat was wat naïef. Die geldstroom leidt misschien tot meer natuur, maar niet per se tot minder armoede. Het geeft wel aanleiding tot verdelingsvragen.

Als je in Tanzania landeigenaren genoeg betaalt voor CO_2-opslag en dus voor bos, dan willen ze best bomen op hun land – daar hoeven ze weinig voor te doen. Maar landlozen betalen de tol. De lonen dalen omdat er minder land bewerkt hoeft te worden, terwijl de voedselprijzen kunnen stijgen omdat er meer bomen en minder voedsel wordt verbouwd. Alleen lokale boeren die toch tomaten telen verdienen iets meer.

Vervolgens treedt waarschijnlijk een evenwichtseffect op: iets verderop wordt nieuwe landbouwgrond in gebruik genomen omdat arbeid goedkoper is geworden en voedsel duurder. Het effect lekt dus gedeeltelijk weg: de noordelijke steun voor natuur leidt ter plaatse tot minder efficiëntie. Wat je op de ene plek beschermt gaat ten koste van natuur elders, en de institutie eromheen kost ook nog eens geld.

Een vergelijkbaar onbedoeld effect van natuurbescherming zag ik in Kenia. In de grote graasgebieden in de Amboseli liepen van oudsher het vee van de Masaï en het wild door elkaar. Tot de herders er hekken neerzetten om ook landbouw te bedrijven omdat dit meer opbracht. De hekken blokkeerden echter migratieroutes van wild naar de oostelijker Chyulu Hills. Daarom wilde men boeren gaan betalen voor herstel van de ouderwetse veehouderij, door het verlies aan landbouwinkomsten te compenseren. Uit onze analyse bleek dat niet te voorspellen was of dat zin had. Als een deel van het geld gebruikt zou worden om meer vee te kopen, ontstaat in de graasgebieden meer concurrentie om voedsel waardoor het wild uiteindelijk nauwelijks profiteert.

Betalen voor ecosysteemdiensten is dus geen wondermiddel en je kunt er niet vanuit gaan dat je twee vliegen in een klap slaat: meer natuur, minder armoede. Daarbij weten we vaak niet wat de waarde is van een extra hoeveelheid natuur. En net als bij andere publieke goederen: wie moet je betalen voor de ecosysteemdiensten? Bij een Europese rivier, bij communale grond in Afrika? Ik zie het TEEB-systeem (zie ook pagina 3 en 6) ook alleen slagen op projectbasis: per situatie en geval bekijken wat de dienst is en wie het wat oplevert, en kijken of je vraag en aanbod bij elkaar kunt brengen.’

Sandalen van autobanden

‘Dat brengt ons tot de fundamentele vraag: wat zijn de langetermijnperspectieven voor economische ontwikkeling gericht op natuurbescherming? Moeten de mensen in Amboseli bijvoorbeeld tot in de lengte van dagen met vee hun kostje bij elkaar blijven scharrelen op sandalen van autobanden? Als je serieus wilt gaan betalen voor ecosysteemdiensten, en we vergoeden herders hun *opportunity costs*, dan zijn zij verdoemd tot duurzame armoede. Dan loop je het risico een samenleving te bevriezen en zo de kans te ontzeggen zich te ontwikkelen op terreinen die werkelijk groeipotentie hebben. Toch kan een strategisch en selectief systeem van vergoedingen voor ecosysteemdiensten wel een bijdrage leveren aan ontwikkeling. Het verlies van ecosysteemdiensten betekent vaak een verlies aan ontwikkelingsmogelijkheden, als je kijkt naar menselijk, natuurlijk en fysiek kapitaal. In Afrika stijgt het menselijk en fysiek kapitaal, maar gaat het natuurlijk kapitaal schrikbarend achteruit. Dat kan slecht gaan uitpakken als je duurzaam een inkomen wilt verdienen; als de bodemvruchtbaarheid daalt en het bos je niks meer kan geven om van te leven.

Uiteindelijk gaat het niet alleen over economie maar ook over het begrijpen van biologie. Als ik een ding heb gezien en geleerd de afgelopen tien jaar, dan is het dat in veel natuurlijke systemen geen lineariteit zit. Troebele waters ontstaan doordat het ecosysteem ineens instort en op een ander evenwicht komt, en die heldere situatie krijg je nauwelijks nog terug. Voorzichtigheid is dus geboden.’